

Geographic Notion
Vol.7. Spring 2010
Zanjan University
No. 47

اندیشه جغرافیایی
سال چهارم، شماره هفتم، بهار ۱۳۸۹
دانشگاه زنجان
مقاله شماره ۴۷

ارزیابی عناصر جذب گردشگر در شهرستان رودبار با تأکید بر عوامل محیط طبیعی

پرویز رضائی^۱، رضا خوشرفطار^۲، سمیه قدرتی^۳

چکیده

جاذبه‌های طبیعی در جهان امروز یکی از جاذبه‌های گردشگری است و مناطق زیست‌محیطی به عنوان بخشی از جاذبه‌های طبیعی در حال گسترش است. محدوده مورد مطالعه در این تحقیق شهرستان رودبار در استان گیلان است و بدلیل دارا بودن توانهای مناسب طبیعی نظیر رودخانه‌ها، چشمه‌های آب معدنی، استخرهای طبیعی، جنگل و مناطق کوهستانی پتانسیل‌های بسیار مساعدی در زمینه جذب گردشگر دارد. داده‌های مورد استفاده در تحقیق شامل جاذبه‌های موجود در شهرستان رودبار است که از طریق بازدیدهای میدانی، کتابخانه و مراجعه به ادارات و سازمانهای مرتبط جمع‌آوری و سپس بر اساس روشهای آماری به صورت توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که شهرستان رودبار به رغم برخورداری از سابقه درخشان فرهنگ و تمدن کهن و جذابیت‌های متعدد گردشگری و بویژه اکوگردشگری، تاکنون آنگونه که شایسته است مورد توجه مسئولین، برنامه‌ریزان و سرمایه‌گذاران قرار نگرفته و به لحاظ ضعف زیرساخت‌ها، مورد استقبال گردشگران نیز قرار ندارد.

واژگان کلیدی: شهرستان رودبار، گردشگری طبیعت‌گرا، جاذبه‌های طبیعی، عوامل محیطی.

۱. استادیار گروه جغرافیا دانشگاه آزاد اسلامی - واحد رشت Rezaei@iaurasht.ac.ir

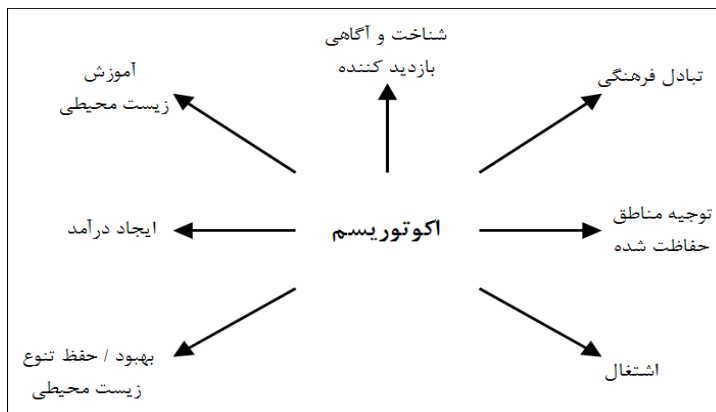
۲. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان

۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم

مقدمه

گردشگری طبیعت گرا سفری مسئولانه به مناطق طبیعی است که در آن به حفظ محیط زیست و رفاه مردم محلی تأکید می‌شود و از دیدگاه سازمان جهانی جهانگردی دارای مشخصات چهارگانه زیر است:

- وابسته به طبیعت باشد.
 - از نظر اکولوژیک پایدار باشد.
 - آموزش و تفسیر ارزش‌های گردشگری مهمترین بخش آن باشد.
 - جوامع محلی و میزبان در آن مشارکت داشته باشند (www.ecotourism.org).
- گردشگری طبیعت گرا نوعی گردشگری است که از طریق بازدید و سفر کردن به مناطق طبیعی (رودخانه‌ها، آبشارها، تالاب‌ها و چشمه‌ها و سواحل، گیاهان و جانوران بومی، غارها و دره‌ها) به گردشگر، هیجان و تجربه ارائه می‌دهد. توریسم و گردشگری طبیعت گرا معمولاً بخشی از راهبرد کنترل مناطق حفاظت شده می‌باشد. بین گردشگری طبیعت گرا و مناطق حفاظت شده، رابطه همزیستی وجود دارد. گردشگری طبیعت گرا به مناطق حفاظت شده نیاز دارد و مناطق حفاظت شده نیز به گردشگری طبیعت گرا نیازمند است و راهبردی است برای کنترل مناطق حفاظت شده که اگر به طور صحیح اجرا شود، فعالیت مستمر را در بر می‌گیرد (شکل ۱).

شکل ۱. گردشگری طبیعت گرا به مثابه یک فرصت - (رنجبر، ۱۳۸۷، ص ۳۸).

گردشگرهای طبیعت، یکی از ایده‌آل‌ترین افراد جهت آموزش‌های زیست محیطی می‌باشند. در یک پیاده‌روی، بازدیدکنندگان، مشتاق به یادگیری دانسته‌های ساکنین محلی هستند. آنها دوست دارند رفتار حیوان و یا گیاه را به عنوان چالش‌های پیش روی این ذخایر طبیعی و حفاظت از آنها بدانند.

کشور ایران را می‌توان یکی از کشورهای برتر جهان از نظر قابلیت‌های طبیعی دانست. تنوع زیست-اقليمی و جاذبه‌های طبیعی در کنار فرهنگ اصیل ایرانی-اسلامی بیانگر قابلیت بالای توسعه طبیعت‌گردی و گردشگری طبیعت‌گرا در ایران است. گردشگر به عنوان عنصر اصلی جهانگردی محسوب می‌شود که با ورود خود به یک منطقه موجبات اشتغال و ارز آوری را فراهم می‌آورد. هر کشور، شهر یا منطقه‌ای بیش از ایجاد زیربنای گردشگری خود و عرضه محصول و خدمات مناسب، باید بتواند مزایای مسافرت به آن منطقه را بیان کند و تصویر خوبی از کشور، شهر یا منطقه خود در ذهن گردشگران ایجاد کند. شهرستان رودبار در منطقه کوهستانی و در دو طرف دره‌ی سپیدرود، در دامنه رشته کوه‌های البرز غربی و تالش جنوبی واقع شده و دارای اقلیم نیمه مرطوب و کوهستانی است. با توجه به موقعیت و نیز پیشینه تاریخی و فرهنگی، شهرستان رودبار یکی از پتانسیل‌های مهم گردشگری است و امروزه با صنعت جهانگردی می‌تواند جایگاه خاصی در اقتصاد کشور و استان داشته باشد. فعالیت‌های مختلف زمین‌شناختی و زیستی در این منطقه باعث ایجاد مجموعه متنوعی از پدیده‌های دیدنی همچون چشمه‌ها، رودخانه‌ها، آبشار، کوه‌ها، دره‌های زیبا و اشکال فرسایشی، جنگل‌ها و مراتع گردیده که می‌تواند هر گردشگر علاقه‌مند با مقاصد پژوهشی، سرگرمی و تفریح، گردشگری ماجراجویانه و ورزشی، ژئوتوریسم را جذب کند. با توجه به مطالب فوق، مهمترین پرسش‌های پژوهش حاضر به شرح زیر می‌باشد:

آیا شرایط طبیعی شهرستان رودبار، توان جذب و ماندگاری گردشگر را دارد؟ شناسایی جاذبه‌های اکوگردشگری چه تأثیری بر جذب گردشگر در شهرستان رودبار دارد؟ در این پژوهش قصد بر این است، ضمن پاسخ به سوالات فوق، جلوه‌های بدیع و

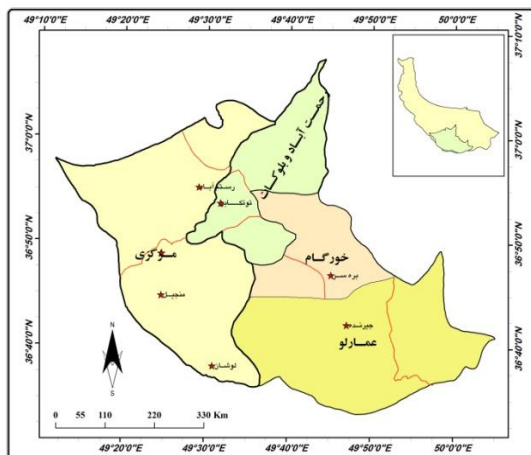
شگرف طبیعت شهرستان شناسایی و با بررسی جاذبه‌های طبیعی و معرفی آنها، شرایط را برای جذب بیشتر گردشگر با توجه به شرایط طبیعی منطقه فراهم نماید. به امید آنکه این حرکت و گام مختصر در جهت پیشبرد اهداف گردشگری و جذب و ماندگاری بیشتر گردشگر در این شهرستان مورد قبول مسئولین و اهل نظر قرار گیرد. در زمینه معرفی و شناسایی جذابیت‌های گردشگری استان و شهرستان رودبار تحقیقات صورت گرفته محدود است از جمله به موارد زیر می‌توان اشاره نمود:

نصوری (۱۳۸۹)، در تحقیق خود به بررسی چالشها و فرصت‌های گردشگری در مناطق روستایی شهرستان رودبار پرداخته است. علیزاده (۱۳۸۹)، نیز «توانهای اکوگردشگری در شهرستان رودبار با تأکید بر توانایی‌ها و محدودیت‌های عناصر اقلیمی» را مورد بررسی قرار داده‌اند. در این تحقیقات به جذابیت‌های گردشگری (اکوگردشگری، فرهنگی و تاریخی) و چگونگی جذب گردشگر در استان و شهرستان رودبار اشاره شده و بر توسعه صنعت گردشگری تأکید شده است.

داده‌ها و روش کار

شهرستان رودبار در جنوب استان گیلان، از طرف شمال به شهرستان رشت، شفت و از طرف شرق به سیاهکل، از طرف جنوب به استان قزوین و از طرف غرب به استان زنجان محدود شده است (شکل ۲). این شهرستان، دارای ۲۵۷۴ کیلومتر مربع مساحت و از بین ۱۶ شهرستان استان گیلان از لحاظ وسعت رتبه اول را دارد.

داده‌های مورد استفاده شامل اطلاعات مربوط به نقاط و جاذبه طبیعی و توان‌های گردشگری شهرستان است که از منابع موجود به صورت اسنادی و میدانی جمع‌آوری شده است. روش پژوهش و تحلیل داده‌های تحقیق، توصیفی و معرفی جاذبه موجود در شهرستان است.

شکل ۲. موقعیت شهرستان رودبار در تقسیمات سیاسی کشور

یافته‌های تحقیق

شهرستان رودبار با برخورداری از انواع پدیده‌های زیبای طبیعی قادر است در تمامی فصول سال گردشگران، به خصوص طبیعت گردان را به سوی خویش جلب نماید. از نظر پوشش گیاهی، گستره وسیعی از ناحیه رودبار به پشتوانه شرایط اکولوژیکی، پوشیده از گیاهان مرتعی است که بویژه در فصول بهار و تابستان از چشم‌اندازهای زیبایی برخوردار می‌شود. وضعیت پوشش گیاهی ناحیه حاکی از جاذبه‌های ارزشمند طبیعی برای جذب گردشگر به ناحیه است. علاوه بر گیاهان طبیعی، جاذبه‌های طبیعی فراوان دیگر در شهرستان وجود دارد که در ادامه به بررسی این جاذبه‌ها پرداخته خواهد شد.

- غار

غارها از پدیده‌های رایج در نواحی آهکی، گچی و یا نمکی هستند و در جاهایی تشکیل می‌شوند که سنگها انحلال پذیر بوده و در آب باران حل می‌شوند. اغلب غارهای مهم مربوط به نواحی آهکی هستند. با انحلال آهک در آب باران و یا آبهای جاری شکافهایی در سنگهای این مناطق ایجاد می‌شود که به تدریج ابعاد وسیع‌تری گرفته و ریزشهایی در آنها صورت می‌گیرد و فضای بازی به شکل غار به وجود می‌آید. غارهای

آهکی دارای مناظر جالبی ناشی از انحلال آهکها هستند (شایان، ۱۳۷۳: ۶۲). انسانها به شکل‌های متفاوت از غارها استفاده می‌کنند. این استفاده‌ها شامل مواردی مانند: اهداف نظامی، مراسم یا یادبودها، بهداشتی، دفن اموات و مواد زاید، تولید صنعتی، ذخیره آب و سکونتگاه است (خوشرفتا، ۱۳۸۹: ۴۶).

الف- غار باستانی دربند A و B: این غارها در فاصله تقریبی ۱۰۰۰ متری جنوب روستای رشی از توابع بخش رحمت‌آباد بلوکات و در داخل صخره‌های طبیعی در ارتفاع حدود ۷۵۰ متری از سطح دریا واقع شده است. نزدیک به ۲۰۰ متر عمق دارد و دیواره‌های آن تقریباً عمودی است. این مکانهای باستانی شامل غار بزرگ کویل گر با طول تقریبی ۶۰ متر و غار جوکویله با طول تقریبی ۳۰ متر است. کف هر دو غار رسوبی و در بخشهایی متشکل از روانه سنگ و تراورتن است که نشانه نفوذ آب و رطوبت در هر دو آنها است. دهانه ورودی غارها رو به سمت جنوب و گسترش آنها از جنوب به سمت شمال است. فاصله دهانه غار تا دره دربند ۴۰۰ متر است. امروزه چوپانان منطقه از این غارها استفاده موقت می‌کنند. در داخل غار، بقایایی از جمجمه انسان و حیوانات و قطعاتی از سفالینه‌های مربوط به هزاره نخست پیش از میلاد کشف شده است که به دوران پارینه سنگی تعلق دارند (جهانی، ۱۳۸۶: ۶۴). تاریخ‌گذاری‌های اولیه نشان می‌دهد که گروه‌های شکارگر در دوره پلیستوسن میانه بیش از ۲۰۰ هزار سال پیش، از این غار استفاده می‌کردند و با توجه به این تاریخ‌گذاری، غار دربند دارای کهن‌ترین مدارک سکونت انسان در تاریخ بوده که تاکنون با شیوه‌های مدرن سالیابی شده است (ایرنا، به نقل از بیگری، ۱۳۹۱).

ب- غار چپک: این غار دوره نوسنگی در فاصله ۱۵۰۰ متری روستای نوده فاراب، در مرز بین قزوین و گیلان قرار دارد. دهانه غار به سمت جنوب است. محوطه ورودی غار، یک راهروی گهواره‌ای شکل به عمق ۳۰ متر است. در انتهای این راهرو حفره‌ای به قطر نیم متر مشخص است که عبور از آن تنها به حالت درازکش امکان‌پذیر است. بعد از گذشتن از حفره اول به تالار اول غار می‌رسیم که ابعاد آن ۱۰×۱۰ و ارتفاع آن ۵ متر

است. بعد از گذشتن از راهرو، محوطه دیگری قرار دارد که در کف آن یک نهر آب در جریان است. در داخل نهر آب تکه‌هایی از اسکلت انسان و سفال دیده شده که نشان از قدمت دیرینه این غار دارد (جهانی، ۱۳۸۶: ۶۵).

ج- **غار اسپهبدان:** روستای سرسبز و مرتفع اسپهبدان از روستاهای زیبای رودبار است که در دامنه آن غاری به همین نام قرار گرفته است. دکتر محمد معین، اسپهبدان را از خاندان اشکانی دانسته است. غار اسپهبدان در فاصله ۳۶ کیلومتری شمال جیرنده در بخش خورگام و ۱۰۰۰ متری شرق روستای شاه شهیدان قرار دارد. دهانه غار اسپهبدان بصورت عمودی می‌باشد و این عامل موجب شده که از مسافت‌های بسیار دور نیز قابل رؤیت باشد. عرض دهانه غار ۹ متر و طول آن حدوداً ۲۰ متر است. در گویش محلی به این غار اسپابودان نیز می‌گویند. اهالی منطقه از تالار ابتدای غار، برای نگهداری دامهای خود استفاده می‌کنند.

د- **غارهای هشت دری حشمت آباد:** در فاصله ۲۲ کیلومتری غرب روستای حشمت آباد و در ارتفاع ۱۲۱۷ متر از سطح دریا بقایای ۴ غار تاریخی با ابعاد متفاوت در دل صخره جلوه‌نمایی می‌کند، که در نظر عموم مردم به نام غارهای هشت دری معروف است. در داخل اکثر غارها آثاری از سفال و استخوان کشف گردید، که نشان‌دهنده آثار سکونت در گذشته است. این غارها در جوار همدیگر با فاصله حدوداً بین ۱۰۰ الی ۲۰۰ متر قرار دارند. در اثر زلزله سال ۱۳۶۹، دهانه و ورودی تعدادی از غارها، ریزش کرده بنابراین امکان بازدید و بررسی از داخل بعضی از غارها بسیار مشکل است (جهانی، ۱۳۸۶: ۶۶).

ه- **غار چشمه باد منجیل:** یک غار طبیعی فصلی از نوع رودخانه ایست که در بهار بسیار پر آب و ورود به داخل آن غیر ممکن است و چون از این غار باد و آب می‌آید به آن چشمه باد می‌گویند. ارتفاع این غار از سطح دریا ۱۴۰۰ متر و طول غار ۶۰۰ متر است و دارای یک دهانه می‌باشد. این غار توسط مردم منجیل و جمعی از کوهنوردان کشف شده است.

و- **غار طبیعی ولی گورد:** این غار مربوط به دوران پیش از تاریخ ایران باستان است و در شهرستان رودبار، بخش عمارلو، روستای گورد واقع شده است. غار ولی گورد بر روی کوهی واقع شده، که دامنه شمالی آن جزء اراضی روستای گورد بخش عمارلو گیلان می‌باشد، درحالی‌که دامنه جنوبی همان کوهستان جز مناطق استان قزوین محسوب می‌شود. این غار طبیعی در دل کوهستانی به نام انگول، که حاصل نفوذ چشمه محلی به داخل توده سنگ‌های آهکی و انحلال آن است، شکل گرفته است. این غار از نوع مرطوب بوده و دارای یک تالار اصلی و چند تالار فرعی به مساحت حدود یکصد متر مربع و ارتفاع ۲۰ متر است که هوایی ساکن و سرد دارد (www.irancaves.com).

ی- **غار دیورش:** غار دیورش در بخش رحمت‌آباد، روستای دیورش و در ارتفاع ۱۳۷ متر از سطح دریا در مسیر قله معروف درفک قرار گرفته است. روستای دیورش دارای چشم‌انداز مرتفع و دره‌هایی با جنگلهای انبوه و متراکم است. رودخانه‌های متعدد، چشمه‌سارهای بزرگ، آبشار زیبا و پوشش گیاهی رنگارنگ و مناظر بدیع و دلپذیر از ویژگی‌های این محدوده جنگلی است، که چشم‌اندازهای شگرفی را به نمایش گذاشته است. غار دارای چهار دهانه می‌باشد. دهانه سمت راست غار کمی تنگ است ولی پس از ورود به غار با محوطه بزرگی روبرو می‌شوید. برای مشاهده داخل غار حتماً باید از چراغ قوه استفاده کرد. داخل غار رطوبت بالایی دارد و کمی گرم‌تر از محیط اطراف می‌باشد.

- چشمه

محل پیدایش چشمه از آب زیرزمینی است. این محل‌ها معمولاً در نقاطی قرار دارند که لایه‌های نفوذ ناپذیر با لایه نفوذ پذیری برخورد کرده و آب زیرزمینی هویدا می‌گردد و چشمه بوجود می‌آید (شایان، ۱۳۷۳: ۳۲۸). در شهرستان رودبار چشمه‌های متعددی وجود دارد. برخی از این چشمه‌ها دارای آب گرم و خاصیت درمانی بوده و تعدادی نیز دارای ارزش معدنی و برای شرب قابل استفاده است.

الف- چشمه آب سنگرود: سنگرود روستایی از توابع دهستان عمارلو بخش رودبار است و در شمال شرقی پل لوشان قرار دارد. روستای سنگرود در دره‌ای که جهت شمالی - جنوبی دارد، واقع شده است و در دو طرف این دره سنگ‌های کربناته سخت دیده می‌شود. در عمق دره رود سنگرود جریان دارد که آب چشمه پس از طی مسیر نسبتاً کوتاهی به آن می‌ریزد. در سنگرود ۲ چشمه جدا ولی نزدیک به یکدیگر وجود دارد؛ یکی چشمه آب گاز با حوضچه‌ای با طول ۴ و عرض ۲/۵ و عمق ۰/۴۵ متر که آب آن از قسمت شمال غربی و از دل کوه خارج می‌شود و از ارتفاع ۱۲۰۰ متری به سمت سنگ‌های آهکی بستر خود و جنگل نیمه متروک اطراف جریان یافته، به رودخانه می‌پیوندد.

ب- چشمه کولور سنگرود: چشمه دیگر در سنگرود، چشمه آب کولور می‌باشد که حوضچه‌ای به شکل مثلث به اندازه ۲/۵ در ۲ متر و عمق ۴۰ سانتیمتر دارد. آب با فشار از کف حوضچه خارج می‌شود و از اطراف تپه سرازیر می‌گردد و رسوبهای شبکه‌ای چند ضلعی غیر منظمی تشکیل می‌دهد و در قسمت شمال چشمه، رسوبها، پلکانهای زیبایی بوجود آورده‌اند که نشانه قدمت چشمه است. دبی چشمه ۵ لیتر در ثانیه است (اصلاح عربانی، ۱۳۷۴: ۷۴۷).

ج- چشمه آب گرم ماستخور منجیل: چشمه ماستخور در مجاورت دهکده ماستخور، ۵ کیلومتری رودبار و در جبهه غربی سد منجیل قرار دارد. آب چشمه هنگام خروج از مظهر خود گرم و جوشان است. اهالی ماستخور و علی‌آباد سفلی آب چشمه را به خزینه‌هایی ریخته و در آنها استحمام می‌نمایند. ارتفاع چشمه نسبت به سطح آبهای آزاد، ۱۷۳ متر می‌باشد. اهالی منطقه معتقدند که استحمام در آب گرم این چشمه بسیاری از بیماریهای چشم و ناراحتی‌های استخوانی و رماتیسمی را درمان می‌نماید.

د- چشمه کلشتر: این چشمه حدود یک کیلومتر پائین‌تر از سد سفیدرود و در پانصد متری جاده اصلی قزوین - رشت قرار دارد. چشمه کلشتر از نظر رده‌بندی شیمیایی جزو چشمه‌های بیکربناته و سولفات‌ه کلسیک است. اطراف آن را رسوبهای آهکی زیادی

پوشانده و در حال حاضر برای جلوگیری از ورود حیوانات به داخل چشمه کناره‌های آن را سنگ چین کرده‌اند. مصرف آب آشامیدنی این چشمه خواص درمانی زیادی دارد. بویژه برای بیماریهای دستگاہ گوارش که ناشی از اختلال در سیستم سوخت و ساز بدن باشد، بسیار مفید است. خوردن آب، اختلالات ناشی از اسیداوریک، کلسترول و گلوئیدها را در حد قابل ملاحظه‌ای درمان می‌کند. همچنین برای درمان دردهای مفصلی و رماتیسمی و ناراحتی‌های عصبی مورد استفاده قرار می‌گیرد، گذشته از خواص مزبور، آرام بخش و ضد مسمومیت است (www.gashtaniha.com).

۵- چشمه آبگرم لویه: روستای لویه با حدود ۵۰۰ خانوار، در مسیر جاده رشت - قزوین قرار دارد، شکل روستا خطی بود و در امتداد جاده قرار دارد. دارای جاده آسفالتی و با شیب سربالایی تند با اطراف پر از درختان زیتون می‌باشد. این آبگرم در انتهای روستای لویه قرار دارد، آب آن از سفره‌های زیرزمینی تأمین می‌شود. بدلیل املاح گوگردی زیادی که داخل این آب موجود می‌باشد، قابل خوردن نیست.

۶- چشمه فیله: در روستای فیله کمی بالاتر از بقعه فرزندان امام موسی کاظم (ع) چشمه‌ای زیبا و زلال در ارتفاع ۷۴۳ متر قرار دارد. در نزدیکی چشمه انواع درخت‌های قدیمی و کهنسال به خصوص درخت گردو به وفور یافت می‌شود. چشمه روباز است و حدود ۱ متر پایین‌تر از سطح زمین واقع است.

۷- چشمه گاوآباد تکلیم: این چشمه در دره‌ای سرسبز، ییلاق تکلیم واقع در پائین بازار شهرستان رودبار واقع است. در مسیر چشمه درختان زیادی بخصوص انار و زیتون و گردو وجود دارد و دارای جاده خاکی می‌باشد. آب این چشمه مصارف آشامیدنی دارد که در گذشته بومیان منطقه از این چشمه برای استحمام و شستشو نیز استفاده می‌کردند. در جوار آن رودخانه پر آب تکلیم جریان دارد، که از کوه‌های دوگانه سرچشمه می‌گیرد و در تمام فصول سال پر آب و خروشان است و آب چشمه به این رودخانه می‌ریزد.

استخرهای طبیعی

الف- استخر ویستان بره سر: استخر ویستان بره سر یکی از جاذبه‌های گردشگری طبیعی و جزء مناطق نمونه گردشگری منطقه خورگام محسوب می‌شود؛ که در بهار و تابستان مورد توجه گردشگران و طبیعت گردان بی‌شماری از سراسر ایران است. این استخر با داشتن محیطی مفرح و سالم در جنگل، دارای گونه‌های مختلف از پرندگان، انواع آبزیان می‌باشد.

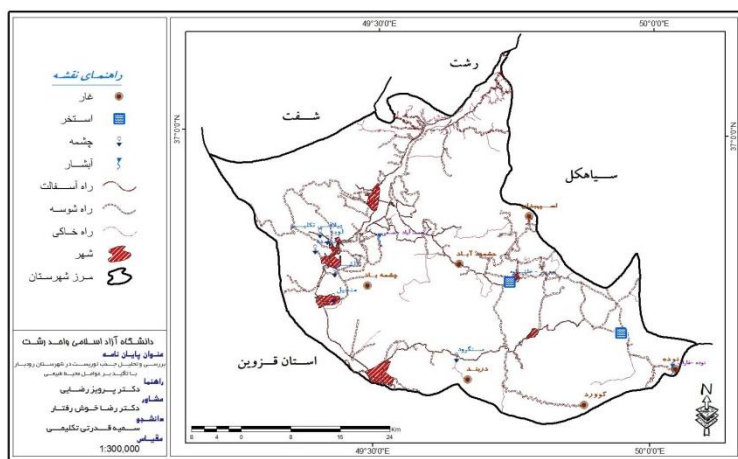
ب- استخر طبیعی خلشکوه: این استخر طبیعی در قسمت شمالی روستای خرماکوه و روستای کلیشم قرار دارد. روستای خرماکوه در بخش عمارلو شهرستان رودبار واقع است. در این ناحیه علاوه بر استخر طبیعی، چشمه قل قله نیز وجود دارد که از منابع خدادادی و شگفت‌آور می‌باشد. استخر خلشکوه و چشمه قل قله در ارتفاع بیش از ۱۷۰۰ متر در بلندای کوه دورنمای بی نظیری دارند.

- آبشار

فرود یا ریزش ناگهانی جریان آب یک رود بر اثر وجود بریدگی شیب در مسیر آن. معمولاً بریدگی شیب در محلی به وقوع می‌پیوندد که یک قشر سنگی سخت در مسیر رود به یک قشر سنگی سست تبدیل می‌گردد. در نتیجه آب به راحتی سنگهای سست را حفر کرده و سپس بریدگی شیب را بوجود می‌آورد. گاه بر اثر سقوط آب از بلندی‌های یک کوه نیز آبشار بوجود می‌آید (شایان، ۱۳۷۳: ۴۲۶).

الف- آبشار آسیاب‌رود: این آبشار در روستای نوده فاراب واقع در شهرستان رودبار، لوشان منطقه جیرنده بعد از روستای انبوه قرار دارد. این روستا از نظر ذخایر و صنایع یکی از غنی‌ترین روستاهای شهرستان رودبار می‌باشد. چشمه‌های آب معدنی آسیاب رود، سیاه‌ریز، ییلاق زیبا و آبشار آسیاب‌رود در شرق روستا که آب شرب و باغات روستا را تا ساحل شاهرود و در منتهی‌الیه جنوب آن تامین می‌نماید. از نظر پوشش گیاهی دارای متنوع‌ترین گونه‌های گیاهی و درختان صنعتی و غیرصنعتی می‌باشد.

ب- آبشار شارشار: این آبشار در شمال شرق شهر بره سر، ۵۵ کیلومتری مرکز شهرستان رودبار واقع شده است. بره سر مرکز بخش خورگام در ارتفاع ۱۲۵۰ متر از سطح دریاهاى آزاد قرار گرفته که از شمال به بافت قدیم بره سر از جنوب به جنگلها، مراتع، بیلاقات و استخر زیبای ویستان، از شرق به روستاهای تیه و دوسالده و از غرب به روستای چهار محل محدود می گردد.

شکل ۳. موقعیت جاذبه‌های طبیعی در شهرستان رودبار

ج- آبشار گوهررود: سرچشمه رودخانه گوهررود از ارتفاعات الش دشت در بالادست روستای نصفی می‌باشد. آب این رودخانه برای مصارف آشامیدنی ساکنان روستای نصفی، آبیاری مزارع برنج، پرورش ماهی و آبیاری باغات زیتون استفاده می‌شود. در مسیر این رود، تپه باستانی مارلیک واقع شده است. این رودخانه در نهایت به سفیدرود می‌پیوندد. اما آبشار گوهررود در دهستان رحمت‌آباد و در مسیر دسترسی به تپه چراغعلی مارلیک در ۲/۳ کیلومتری روستای نصفی و در ارتفاع ۲۰۹ متری قرار دارد.

سایر جاذبه‌های طبیعی شهرستان رودبار عبارتند از:

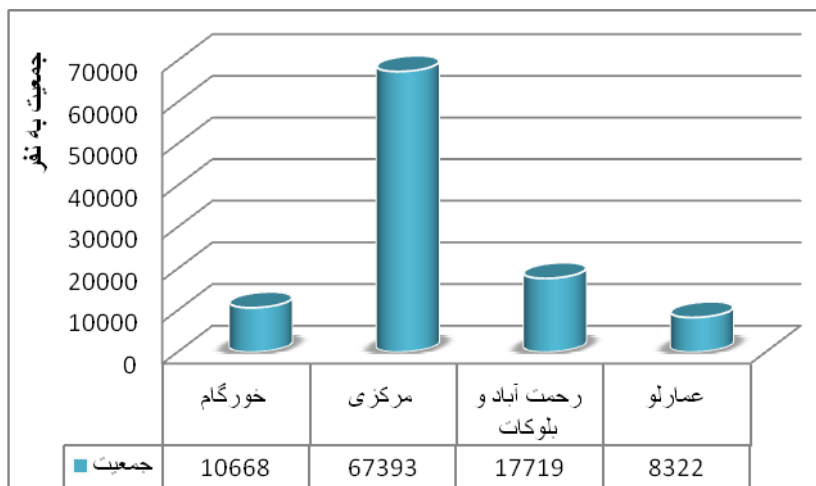
جدول ۱. برخی جاذبه های طبیعی شهرستان رودبار

موقعیت	جاذبه های طبیعی
رودبار، قله ۲۷۰۰ متر درفک	کوه درفک
رودبار، شهر جیرنده، ۱۱ کیلومتری شهر	سوسن چلچراغ (روستای داماش عمارلو)
رودبار - منجیل	سد منجیل با چشم انداز طبیعی و زیبای آن
رودبار، از منجیل تا امامزاده هاشم	چشم انداز و جاذبه های اطراف رودخانه سفیدرود
رودبار، اسکولک	تالاب سیاهرود
رودبار، سد تاریک ۲۵ کیلومتری رشت	دریاچه سد تاریک
رودبار، جیرنده، ۱۱ کیلومتری شهر	چشمه آب معدنی داماش
رودبار، منجیل، ۵ کیلومتری جنوب شرق	درخت سرو هرزویل
رودبار، سالانسر	دهکده بیلاقی - ورزشی سالانسر

تحلیل یافته های میدانی

بررسی جاذبه های طبیعی (غار، استخر، چشمه و آبشار) در شهرستان رودبار نشان داد که هریک از این جاذبه ها متناسب با موقعیت قرارگیری شان در پهنه شهرستان، از نقاط قوت و وضعی برخوردارند. نقاط قوت اغلب به برخورداری از طبیعت بکر و چشم انداز زیبا و تا حدودی در دسترس بودن امکانات و خدمات زیربنایی و روبنایی است. نقاط ضعف هم در بیشتر موارد به صعب العبور بودن مسیرها و نبود یا کمبود امکانات و خدمات اولیه گردشگری موجود است.

تطبیق این جاذبه ها در تقسیمات سیاسی شهرستان که چهار بخش مرکزی، رحمت آباد و بلوکات، عمارلو و خورگام را در بر می گیرد، نشان داد که بخش مرکزی با برخورداری از بیشترین سهم جمعیت شهرستان (۶۷۳۹۳ نفر)، تعداد بیشتری از این جاذبه ها را در خود جای داده است (شکل ۴). با توجه به اینکه این بخش نقطه ثقل شهرستان می باشد و به لحاظ داشتن امکانات و خدمات زیربنایی و روبنایی نسبت به سایر بخش ها در وضعیت بهتری قرار دارد، اما نتایجی که در جدول ۲ و در ستون «ضعف ها» برای این بخش ذکر گردیده، نشان از کمبود و یا نبود امکانات اولیه دارد.

شکل ۴. میزان جمعیت شهرستان رودبار به تفکیک بخش

فعالیت‌های گردشگری در شهرستان رودبار به رغم برخوردار بودن از مواهب طبیعی بکر و با چشم‌انداز زیبا بدلیل نبود زیرساخت‌های مناسب، به رشد و شکوفایی پایدار نرسیده است. از طرفی در بعضی مکان‌هایی که جاذبه‌های مورد بحث در پژوهش حاضر را در خود جای داده‌اند و زیرساخت‌های بهتری نسبت به سایر مکان‌های کم برخوردار در آنها موجود است، بدلیل فقدان امکانات اولیه، نتایجی از قبیل آسیب به محیط زیست در آنها پدیدار شده است؛ و در مکان‌هایی که از امکانات اولیه محروم‌اند، این جاذبه‌ها شناخته شده نیستند و در نتیجه همان حالت بکر و اولیه خود را تا حد زیادی حفظ کرده‌اند.

ادامه این روند و عدم توجه به کمیت و کیفیت خدمات گردشگری نقش بسیار مهمی در عدم توسعه فعالیت‌های گردشگری و در نهایت رشد اقتصادی شهرستان و کیفیت زیست محیطی آن دارد. پیامدهای ناشی از وضع موجود باعث خواهد شد:

۱- برخی از جاذبه‌های شهرستان رودبار که در ارتفاعات بالا و مناطق کوهستانی قرار دارند، به دلیل نبود و یا کمبود امکانات اولیه برای دسترسی به آنها، همچنان ناشناخته مانده و تأثیری در رشد اقتصادی شهرستان نداشته باشند.

۲- جاذبه‌هایی که در نواحی جلگه‌ای و پست شهرستان قرار دارند، علیرغم برخوردار بودن از امکانات و خدمات موردنیاز گردشگری، بیش از توان و ظرفیت‌شان مورد بهره

برداری قرار گرفته و در نهایت سبب ناپایداری در منطقه شده و تبعات جبران ناپذیری را برای ساکنان شهرستان و حتی معیشت آنان به دنبال داشته باشد.

جدول ۲. نقاط قوت و ضعف جاذبه‌های گردشگری بخش خورگام

جاذبه‌ها	قوت‌ها	ضعف‌ها
آبشار آسیابرو	تأمین آب شرب، آبیاری مزارع و باغات، در مسیر روستای انبوه (منطقه نمونه گردشگری)، تنوع پوشش گیاهی، درختان صنعتی و غیر صنعتی	طولانی بودن مسیر، نبود راهنمای گردشگری، دسترسی سخت، جاده خاکی
غار اسپهدان	دارای چشم‌انداز زیبا، برخورداری از فضای گردشگری مناسب	دسترسی سخت، مسافت طولانی، نبود امکانات رفاهی و استراحتگاه، نبود علائم راهنمای گردشگری
استخر ویستان و آبشار شارشار	نزدیکی به آزاد راه رشت - قزوین، قرارگیری در منطقه نمونه گردشگری (بره سر)، دسترسی آسان، طبیعت زیبا، تنوع پوشش گیاهی	کمبود امکانات رفاهی و بهداشتی

جدول ۳. نقاط قوت و ضعف جاذبه‌های گردشگری بخش مرکزی

جاذبه‌ها	قوت‌ها	ضعف‌ها
غار چشمه باد منجیل	قرارگیری در دهکده هرزویل، برخورداری از طبیعت زیبا	نبود زیرساخت مناسب، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی، ناهمواری مسیر
چشمه آبگرم ماستخور	دسترسی آسان، نزدیکی به جاده، چشم‌انداز به سد منجیل، مجاورت با دهکده ماستخور، خواص درمانی	مسیر ناهموار، نداشتن فضا، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی، نبود علائم گردشگری
چشمه کلشتر	طبیعت زیبا، خواص درمانی و آشامیدنی، نزدیکی به جاده اصلی رشت - قزوین، همجواری با معدن سنگ آهک، دارا بودن فضای مناسب	مسیر ناهموار خاکی، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی، اقامتگاه، نبود علائم گردشگری
چشمه آبگرم لویه	دسترسی آسان، قرارگیری در مسیر جاده قدیم رشت - قزوین، جاده آسفالت (ماشین‌رو)، خواص درمانی	نداشتن فضا، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی
چشمه فیله	طبیعت زیبا، بقعه فرزندان امام موسی کاظم (ع)، دسترسی آسان، مسیر جاده آسفالت، داشتن اقامتگاه و استراحتگاه	فضای نامساعد سرویس بهداشتی
چشمه گاویار تکلیم	طبیعت زیبا، سرو کهنسال	مسافت طولانی، جاده خاکی (ماشین‌رو)، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی

جدول ۴. نقاط قوت و ضعف جاذبه‌های گردشگری بخش رحمت آباد و بلوکات

جاذبه ها	قوت ها	ضعف ها
غار باستانی دربند B و A	برخورداری از ویژگی‌های علمی، تاریخی و طبیعی، مسیر قله درفک، یخچال طبیعی، دسترسی آسان، نزدیکی به جاده، طبیعت زیبا	نبود امکانات رفاهی و استراحتگاه
غار هشت دری حشمت‌آباد	طبیعت زیبا، فرارگیری در منطقه کوهستانی، تنوع پوشش گیاهان	مسیر ناهموار، مسدود بودن ورودی غار
غار دیورش	چشم‌انداز زیبا، وجود جنگل متراکم و انبوه، چشمه سار، وجود رودخانه در مجاورت غار، جاده آسفالت	نبود پارکینگ خودرو، نبود امکانات رفاهی و بهداشتی، مسافت طولانی
آبشار گوهررود	نزدیکی به آزاد راه رشت - قزوین، فرارگیری در منطقه نمونه گردشگری (آلش دشت نصفی)، دسترسی آسان، استفاده از آب آن برای آبیاری مزارع و پرورش ماهی	نبود امکانات رفاهی و بهداشتی

جدول ۵. نقاط قوت و ضعف جاذبه‌های گردشگری بخش عمارلو

جاذبه ها	قوت ها	ضعف ها
غار ولی گورد	دارای ویژگی تاریخی، فرارگیری در منطقه کوهستانی، طبیعت زیبا	مسیر ناهموار، نبود فضای مناسب جهت اسکان گردشگران، ناهمواری مسیر
غار چپلک	دارای ویژگی‌های تاریخی و علمی، برخورداری از چشم‌انداز قله درفک، یخچال طبیعی، دسترسی آسان، طبیعت زیبا و کوهستانی	نبود امکانات رفاهی و بهداشتی
چشمه آب گاز و کولور سنگرود	دسترسی آسان، نزدیکی به جاده آسفالت، خواص درمانی، دارا بودن استخر شنا، فضای مناسب	نبود امکانات رفاهی و بهداشتی، فقدان اقامتگاه
استخر خلشکوه	وجود چشمه قل قله، طبیعت زیبا، ارتفاعات البرز، رویش گیاهان دارویی در اطراف استخر، امکان ماهیگیری	مسافت طولانی، جاده خاکی، کمبود امکانات رفاهی و بهداشتی

مأخذ: مطالعات میدانی، تابستان ۱۳۹۱

نتیجه

شهرستان رودبار با بهره‌مندی از مواهب و جاذبه‌های طبیعی و معرفی ویژگی‌های آن به گردشگران، قابلیت لازم برای توسعه گردشگری طبیعت گرا را دارد. بر این اساس، در توسعه گردشگری بویژه گردشگری طبیعت گرا در شهرستان رودبار باید به موارد زیر توجه کرد:

طرح‌ها و سیاست‌های صنعت گردشگری و طبیعت‌گردی

- فراهم کردن سرمایه اولیه

طبیعتاً هر طرح و برنامه‌ای جهت اجرا هزینه‌های خاص خود را دارد. برنامه‌ها و طرح‌های گردشگری و طبیعت گردی نیز از این قاعده پیروی می‌کنند. این منابع مالی را می‌توان از کمکهای موسسات خیرین، سرمایه‌گذاران و اعتبارات مالی دولتی تامین نمود. معمولاً این اعتبارات یکساله توسط دولت از قبل مشخص و تصویب می‌شود. شرکتهای تجاری با حمایت از طبیعت و محیط‌های طبیعی می‌توانند به سودآوری خوبی برسند، که با تبلیغات مثبت، این هدف میسر و قابل دستیابی می‌باشد. بویژه شرکتهای خصوصی به نام که دارای شهرت و آوازه خاصی هستند، از طریق سرمایه‌گذاری روی صنعت گردشگری با دیگر مؤسسات و شرکتهای خصوصی می‌توانند به رقابت پرداخته و نامشان به عنوان مشارکت‌کننده در هنگام اجرای طرحها و محصولاتی که در نهایت تولید و ارائه می‌شود، ذکر شود، که هم به نفع خودشان و هم باعث توسعه گردشگری و جذب گردشگر در آن منطقه می‌شود.

- توسعه صنعت گردشگری و رقابت

هر روزه مناطق جدیدی برای گردشگری در سراسر دنیا معرفی می‌شود. برخی از این مناطق ممکن است برای گروهی از سرمایه‌گذاران، جهت سرمایه‌گذاری بسیار جالب توجه باشد. در صورتی که بتوانند از نظر سطح خدمات و مسیرهای دسترسی و ایجاد منابع جذاب در کنار جاذبه‌های طبیعی پیشرفت کنند و کمکهای دولتی باعث تشویق در توسعه جهانگردی شود که با پیدایش این مکانهای جدید گردشگری، رقابت در سطح ملی و منطقه‌ای ایجاد می‌شود. شهرستان رودبار دارای مکانهای بکر و کمترشناخته شده‌ای است که با توجه به تقاضاهای مختلف و نیازهای گوناگون مسافران، شرایط آن را دارد که با برنامه‌ریزی مناسب و سرمایه‌گذاری مناسب این شهرستان را یک قطب گردشگری تبدیل کرد.

- پیشرفت فناوری و صنعت حمل و نقل

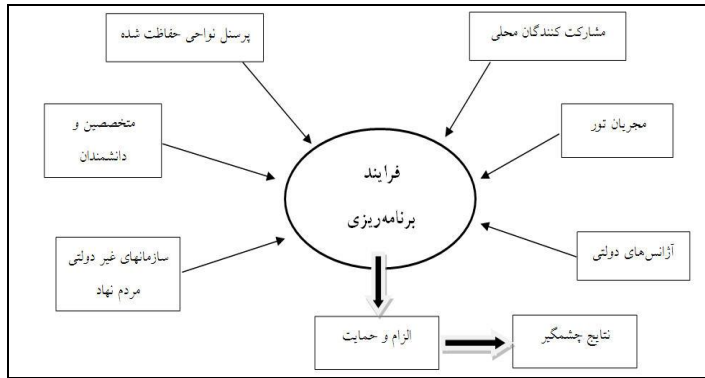
فناوری برمسافرت و تمام افرادی که در این نوع فعالیت خدمات ارائه می‌کنند، تأثیری گذارد. رابطه و وابستگی متقابلی بین سیستم‌های حمل و نقل و سیستم خدمات و محصولات گردشگری وجود دارد. پیشرفت صنعت حمل و نقل منجر شده است که مسافران بتوانند با وسایل پیشرفته امروزی به راحتی فاصله‌های طولانی را در مدت زمان کمتری پیمایند.

- جوامع محلی

یکی دیگر از مواردی که تأثیر زیادی بر فعالیتهای گردشگری و جذب گردشگر دارند، جوامع محلی هستند. در حقیقت باید رابطه دو جانبه‌ای بین منطقه طبیعی و بومیان محلی وجود داشته باشد تا برای یکدیگر منفعت داشته باشند. اما بوجود آوردن این رابطه، سخت و دشوار است. در یک منطقه کلیه منابع آن اعم از فرهنگی، تاریخی و طبیعی باید مدنظر قرار گیرد. در صورت امکان، این اطلاعات باید روی نقشه مشخص شوند.

- طرح‌های ویژه مکان‌های گردشگری

آماده کردن طرح‌های ویژه هر منطقه براساس نوع گردشگران آن می‌باشد. این نوع طرح‌های منطقه‌ای باید شامل تمام جزئیات فعالیتهای گردشگری و همچنین معرفی جاذبه‌های طبیعی منطقه به منظور توسعه این مناطق باشند. در شرایط فعلی عموماً سرمایه‌گذاری در امر توسعه و مدیریت و کنترل مناطق گردشگری و امکانات وابسته به آن اکثراً بطور سنتی در اختیار بخش دولتی قرار دارد و نیاز است دولت با بکارگیری بخش خصوصی به منظور ایجاد بستر مناسب جهت فزونی انگیزش و احساس مسئولیت نسبت پروژه‌های گردشگری به شیوه‌های مدرن، اقدامات لازم را مبذول نماید. در این شرایط نقش دولت در حد نظارت بر مدیریت طرحها و ارزیابی عملکرد آنها محدود خواهد شد.

شکل ۶. مشارکت کنندگان در فرایند برنامه‌ریزی (درام؛ مور، ۲۰۰۸: ۸۶)

- ستادهای مشورتی گردشگری طبیعت گرا

مورد دیگری که برای جذب گردشگران به مناطق گردشگری می‌تواند کمک کند، تشکیل ستادهایی است که پیشنهادات زیادی درباره برنامه‌ها و طرحهای گردشگری طبیعت گرا ارائه می‌دهند. اعضای این ستادها، باید اشخاصی باشند که با گردشگری طبیعت گرا در منطقه مربوطه آشنایی داشته و تا حدودی بتوانند در رسیدن به اهداف یک طرح گردشگری، کمک‌های ارزشمندی ارائه کنند (اقتباس از درام و مور، ۲۰۰۸ (شکل ۴)).

مهمترین راهکارهای پیشنهادهایی که در زمینه سرمایه‌گذاری گردشگری و جذب گردشگر در شهرستان رودبار می‌توان بیان کرد:

- گردشگری طبیعت گرا با جهت‌گیری مناطق جنگلی و رودخانه و چشمه‌ها؛
- گردشگری سلامت؛
- اقامتگاه در کوهستان، کمپ‌های موقت در بیلاقات و چشم اندازهای طبیعی؛
- کوهپیمایی، غارنوردی؛
- قایقرانی بر روی موجهای خروشان (سفیدرود)؛
- اسب سواری.

لذا توجه به صنعت گردشگری در شهرستان رودبار، یکی از راهکارهای مهم توسعه در شهرستان تلقی می‌شود که با آثار مثبت خود از جمله، جذب سرمایه و ثروت، تولید ارز و ایجاد شغل می‌تواند در رفع بخشی از محدودیت‌های شهرستان در زمینه گردشگری و جذب گردشگر موثر باشد. ضمناً شایان ذکر است که بدانیم علاوه بر موارد فوق، توسعه گردشگری طبیعی در شهرستان رودبار می‌تواند منافع زیر را در پی داشته باشد:

- جذب گردشگران نواحی مختلف کشور در طی فصول سال.
- حفظ و توسعه منابع و ارتقاء ظرفیت‌های طبیعی و جلوگیری از تخریب فیزیکی و غیر قابل برگشت آنها.
- ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد محلی و کاهش مهاجرت و بیکاری.
- امکان ایجاد پیوستگی با سیستم گردشگری در سطح ملی و کمک متقابل برای جذب گردشگر خارجی و داخلی
- افزایش آگاهی گردشگران و بازدید کنندگان در مورد حفظ اکوسیستم.
- جذب سرمایه و سرمایه‌گذار در زمینه گردشگری.

منابع و ماخذ

۱. اصلاح عربانی، ابراهیم (۱۳۷۴)، کتاب گیلان، گروه پژوهشگران ایران، جلد چهارم، چاپ اول، انتشارات قومس.
۲. پرتال تقسیمات استان گیلان (www.Gilanica.com)، تاریخ اردیبهشت ماه ۱۳۹۰.
۳. جهانی، ولی (۱۳۸۶)، دانش‌نامه فرهنگ و تمدن گیلان شماره ۱، جاذبه‌های تاریخی گیلان، انتشارات فرهنگ ایلیا.
۴. خبرگذاری جمهوری اسلامی (ایرنا)، عنوان خبر: غار رشی در رودبار، تنها غار دوره پارینه سنگی قدیم در ایران، کد خبر ۸۰۱۴۰۸۵۸، تاریخ انتشار سوم اردیبهشت ۱۳۹۱.
۵. خوشرفطار، رضا (۱۳۸۹)، حفاظت مناطق کارست و غارها، انتشارات حق شناس.

۶. درام، اندی و مور، آلن (۱۳۸۷)، مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری طبیعت گرا، ترجمه محسن رنجبر، انتشارات آبیژ.
۷. شایان، سیاوش (۱۳۷۳)، فرهنگ اصطلاحات جغرافیای طبیعی، تهران، انتشارات مدرسه.
۸. علیزاده شیرکوهی، فریدون (۱۳۸۹)، بررسی توانهای گردشگری طبیعت گرای شهرستان رودبار با تاکید بر توانایی‌ها و محدودیت‌های عناصر اقلیمی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: پرویز رضایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت.
۹. نصوری، موسی (۱۳۸۹)، بررسی چالش‌ها و فرصت‌های گردشگری در مناطق روستایی رودبار (رحمت‌آباد و بلوکات)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: شهاب نوبخت، دانشگاه آزاد اسلامی رشت.
۱۰. پرتال گردشگری ایران و جهان (www.gashtaniha.com)، فروردین ماه ۱۳۹۱.
11. www.wikiversity
12. www.irancaves.com